تحلیل محتوای اسناد بالادستی براساس مؤلفه‌های مطلوب آموزش زبان انگلیسی به روش آنتروپی شانون*

خدیجه احمدی[۱] دکتر شهرام رنجدوست[۲] دکتر محمد عظیمی[۳]

چکیده: هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای اسناد بالادستی (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی) براساس مؤلفه‌های مطلوب آموزش زبان انگلیسی به روش آنتروپی شانون بوده است. محتوای طرح از نظر پاسخگو (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی) و هفت مؤلفه اصلی و ۴۵ مؤلفه فرعی آموزش زبان انگلیسی در سال ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحلیل محتوای آنتروپی شانون نشان داد که از بررسی کل سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی، مؤلفه مربوط به عوامل مؤثر در یادگیری زبان انگلیسی با ۴۲۹ مورد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و کمترین مقدار مربوط به چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی با صفر فراوانی است. ضریب اهمیت مؤلفه چرایی یادگیری زبان انگلیسی بیشتر از مؤلفه‌های دیگر است و مؤلفه چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی در اسناد بالادستی مورد توجه قرار نگرفته است. یافته‌های حاصل از فراوانی مؤلفه‌ها نشان داده است که مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی از توزیع نرمال برخوردار نیستند، به‌طوری که در حد خیلی‌کم به آموزش زبان انگلیسی در این اسناد پرداخته شده است.

کلید واژگان: آموزش زبان انگلیسی، اسناد بالادستی، تحلیل محتوا، مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی

☑ تاریخ دریافت: ۹۸/۶/۲۶ ☑ تاریخ پذیرش: ۹۹/۴/۲۵

*این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول است.

۱. دانش‌آموخته دوره دکتری برنامه‌ریزی درسی، واحد مرند، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران. kha.ahmadi2018@gmail.com
۲. **نویسنده مسئول:** استادیار گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، مرند، ایران. dr.ranjdoust@gmail.com
۳. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. mohamadazimi1986@yahoo.com

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

مقدمه

زبان یکی از عناصر مهم است که بر فعالیتهای ارتباطی بین‌المللی تأثیر می‌گذارد (احمدی، ۲۰۱۸). زبان انگلیسی به‌عنوان زبانی که بیشتر برای ارتباط بین‌المللی و بین‌فرهنگی استفاده می‌شود، پدید آمده است (ابراهیم و ابراهیم[1]، ۲۰۱۷). در طول چند دهه گذشته، زبان انگلیسی به زبان جهانی تبدیل شده اســـت. در حال حاضر در حدود ۴۷۰ میلیون نفر در سراســـر جهان به زبان انگلیسی صحبت می‌کنند و این تعداد در حال رشد است (دادنی و هاکلی[2]، ۲۰۰۹). سیاستگذاری آموزش زبان خارجی در هر کشور از مهم‌ترین موضوعات کلان مرتبط با حوزه آموزش زبان و زبانشناســـی کاربردی محسوب می‌شود که از یکسو با توجه به نقش مهمی که دانستن زبانهای خارجی در موفقیت فردی و اجتماعی فراگیران در سطح ملی و بین‌المللی ایفا می‌کند و از دیگر سو ضرورت حفظ و تقویت ارزشها و باورهای مذهبی و ملی افراد در دهکده جهانی می‌تواند تأثیرات بلندمدت و عمیقی بر نســـلهای مختلف یک ملت داشـــته باشد (علوی‌مقدم و خیرآبادی، ۱۳۹۱). سیاســـتگذاران آموزشی ایران می‌توانند از تجربیات دیگر کشورها در گسترۀ آموزش زبان دوم/ خارجه استفاده کنند و در نتیجه جایگاه برنامه‌های آموزش زبان را ارتقا دهند (کیوان‌پناه، علوی و طبایی‌فرد، ۱۳۹۳).

به گفته مارک رابینســـون مدیر بخش امتحانات شورای فرهنگی بریتانیا تا سال ۲۰۲۰ میلادی دو میلیارد نفر از زبان انگلیسی استفاده خواهند کرد (شولگینا و ساگاران[3]، ۲۰۱۷). زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان خارجی در حال حاضر به‌جای اینکه یک برتری باشد، یک وسیله مناسب ارتباطی است. به‌عنوان یک زبان جهانی، زبان انگلیسی خیلی سریع گسترش پیدا می‌کند و در هرجای جهان به‌عنوان یک زبان رســـمی، زبان دوم یا یک زبان خارجی، هم مطالعه و هم اســـتفاده می‌شود (ایریمیا[4]،۲۰۱۶). یکی از فاکتورهای اجتماعی جهانی‌شدن، آشنایی با زبان انگلیسی به‌عنوان زبان بین‌المللی است (حسینی، ۱۳۹۵).

با پیشـــرفت علم و تکنولوژی و افزایش تعاملات بین ملتها، نیاز به یادگیری زبانهای خارجی نیز در حال افزایش اســـت (بکان، علی‌پور و مرادی، ۱۳۹۵). در چند دهه گذشته تغییرات چشمگیر در دنیای واقعی و در تدریس زبان رخ داده اســـت. (هینکل[5]، ۲۰۱۲). جهانی‌شدن[6] زبان انگلیسی را از گویشوران بومی و فرهنگشـــان جدا کرده اســـت (پاکزادیان،۱۳۹۶). یکی از جنبه‌هایی که در نظام آموزش کشور نیازمند اصلاحات بنیادین برای تحقق اهداف چشم‌انداز از جمله «دست یافتن به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی... با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد

1. Ibrahim, M. K. & Ibrahim, Y. A.
2. Dudeney & Hockly
3. Shulgina & Sagaran
4. Irimiea
5. Hinkel
6. Globalization

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل» می‌باشد، بحث آموزش زبانهای خارجی است (کیانی، نویدی‌نیا و مومنیان، ۱۳۹۰). در اسناد و برنامه‌ریزیهای جدید آموزشی همچون سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، مقوله آموزش زبان خارجی آشکارتر از گذشته مورد توجه بوده است (داوری، خیرآبادی و علوی‌مقدم، ۱۳۹۷)

آموزش زبان انگلیسی از دیرباز مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت در ایران بوده است. باوجود آنکه سالانه میلیاردها ریال هزینه، صرف تعلیم و تربیت معلمان و مدرسان و تهیه و تألیف کتابهای درسی زبان انگلیسی در مدارس و دانشگاهها می‌شود، نتایج حاصله آنچنان رضایت‌بخش نیست (پیش‌قدم و رستمی‌سرابی، ۱۳۹۴). عدم هماهنگی بین نظریات مرتبط و اجرای آنها در کار آموزش زبان انگلیسی توسط دبیران به‌سبب عوامل تأثیرگذار بیرونی می‌تواند ناشی از فاصله و عدم ارتباط بین دانشگاه و مدرسه و دولتمردان و سیاستگذاران باشد (غلامی، عارفی، فتحی‌واجارگاه و ابوالقاسمی، ۱۳۹۶). رویکرد سنتی به آموزش زبان، ناکارآمدی کتابهای درسی و مواد آموزشی، فقدان سیاستگذاری کلان، عدم تعیین چشم‌انداز آموزشی و کمبود زمان تدریس درس زبان انگلیسی در نظام رسمی آموزش کشور، مهم‌ترین چالشهای فراروی آموزش زبان در کشور ماست (خیرآبادی و علوی‌مقدم، ۱۳۹۸).

آموزش انگلیسی به‌عنوان یک زبان خارجی، به‌ویژه در مدارس دولتی، به مسائل متفاوت و چالشهایی برای معلمان زیادی اشاره دارد (پاتان و مارایی[1]، ۲۰۱۶). بررسی شرایط کنونی جامعه ایران بیانگر آن است که با وجود روند روبه گسترش آموزش زبان انگلیسی، نه تنها شاهد تدوین برنامه‌ای جامع درخصوص چگونگی مواجهه با این‌روند نیستیم، که حتی ابعاد مختلفی از این موضوع در پژوهشهای موجود مغفول مانده است (آقاگل‌زاده و داوری،۱۳۹۳).

چناری، عارفی و فتحی‌واجارگاه (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «جایگاه آموزش زبان خارجی در اسناد بالادستی» به این نتیجه رسیده‌اند که مرور اسناد سیاسی و فرهنگی کنونی نشان می‌دهد که به خلاف اهمیت زبان انگلیسی به‌عنوان زبان خارجی اول در جامعه و همچنین حساسیتهای فوق‌العاده پیرامون آن، هیچ سندی در ارتباط با این زبان وجود ندارد. ادیبی‌سده (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «برنامه‌درسی آموزش زبان انگلیسی با نگاهی اجمالی به برنامه‌درسی ملی» به این نتیجه رسیده است که به دلیل عدم هماهنگی بین نیاز فراگیران و نقش زبان انگلیسی به‌عنوان زبان غالب بین‌المللی در دهکده نوین جهانی، لازم است با در نظر گرفتن لزوم فراگیری زبان انگلیسی، با نگاهی موشکافانه به تحلیل و ارزیابی برنامه‌درسی ملی در بخش زبانهای خارجی پرداخته شود.

آموزش زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان خارجی یک کار بحث‌برانگیز در کشور ایران است (شهامت و شهامت، ۱۳۹۵). مسلماً یکی از مهم‌ترین اهداف آموزشی و یکی از اساسی‌ترین چالشهای فراروی

1. Pathan & Marayi

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

وزارت آموزش‌وپرورش در ایران، آموزش زبان انگلیسی به‌نحو شایسته است، که متأسفانه تاکنون این امر در سطح مدارس محقق نشده است (پیش‌قدم و طباطبائیان، ۱۳۸۸). پیشرفت روزافزون فناوری در جهان، منجر به این شده است که روشهای سنتی آموزش زبان دیگر پاسخگوی نیازهای دانش‌آموزان نباشند (پیری، صاحب‌یار و سعداللهی، ۱۳۹۷). از محتوای کتابهای درسی زبان انگلیسی دوره متوسطه ایرادهای بسیاری گرفته شده است (شفیعی، مظفری‌پور و نوشی، ۱۳۹۶). مطالعه سلیمی روی معلمان زبان انگلیسی مقطع متوسطه در تهران نشان داده است که معلمان، مدیران آموزشی و محققان همواره در مورد کفایت و کارایی نظامهای نمره‌دهی مختلف تردید داشته‌اند (سلیمی، ۱۳۹۵).

سند برنامه‌درسی ملی به‌عنوان نقشه راه فعالیتهای نظام تعلیم و تربیت و برآورد کننده انتظارات و هدف‌گذاریهای انجام‌شده در اسناد بالادستی کلان‌تر از جمله سند تحول بنیادین، نقشه جامع علمی کشور و سند چشم‌انداز ایران در افق سال ۱۴۰۴، دارای یازده حوزه یادگیری است و حوزه دهم آن به آموزش زبانهای خارجی اختصاص دارد (علوی‌مقدم و خیرآبادی، ۱۳۹۳). در برنامه‌درسی ملی، زمان شروع تدریس زبان خارجی از ابتدای دوره اول متوسطه تعیین شده است. با نگاهی به مطالعات صورت گرفته در ادبیات مربوطه، رابطه‌ای مستقیم میان سن و یادگیری زبانهای خارجی وجود دارد (هاکوتا، بیالیستوک و ویلی[1]، ۲۰۰۳). نتایج مطالعات انجام شده روی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کشورهای اروپایی در درس زبان انگلیسی نشان می‌دهد که کشورهای اسکاندیناوی (نروژ، فنلاند، سوئد، دانمارک) بیشترین موفقیت را در این زمینه کسب کرده‌اند و این پیشرفت همچنان ادامه دارد (حسینی‌خواه، مهرمحمدی، فردانش و اکبری، ۱۳۹۲). بررسی تطبیقی برنامه‌درسی در زبان انگلیسی در آموزش رسمی سه کشور ژاپن، پاکستان و ایران نشان داده است که کتاب درسی مورد مطالعه ایران نسبت به دو کتاب درسی ژاپن و پاکستان از اهداف رویکرد ارتباطی دور است (صفرنواده، ۱۳۸۳).

پژوهشها نشان می‌دهند که آموزش رسمی مدارس نمی‌تواند پاسخگوی انتظار دانش‌آموزان از یادگیری زبان به‌عنوان یک ابزار ارتباطی باشد (صفرنواده،۱۳۹۰). چنین به‌نظر می‌رسد که وزارت آموزش‌وپرورش ایران تمهیدی جدی در خصوص نیازهای ارتباطی دانش‌آموزان نداشته است (احمدی‌صفا و همکاران، ۱۳۹۷). واکیتا[2] (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان «آموزش زبان انگلیسی در مدارس ابتدایی ژاپن: تغییر سیاستها، مسائل و چالشها» به این نتیجه رسیده است که اهداف برنامه آموزش زبانهای خارجی از جمله زبان انگلیسی می‌باید مطابق با استانداردهای آموزش زبان در برنامه‌درسی ملی تعریف شود.

1. Hakuta, Bialystok & Wiley
2. Wakita

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

علوی‌مقدم و خیرآبادی (۱۳۹۱) نیز از منظری انتقادی به بررسی محتوای سند برنامه‌درسی ملی در حوزه آموزش زبان انگلیسی پرداخته و بر آن بوده‌اند تا به این پرسش پاسخ دهند که سند مذکور تا چه میزان محقق‌کننده اهداف کلان تأکید شـــده در اســـناد فرادستی بوده است. کیانی و همکاران (۱۳۹۰) نیز در بررسی اسناد بالادستی همچون نقشه راه، چشم‌انداز بیست‌ساله، سند ملی آموزش و ... ضمن ناهماهنگ خواندن این دسته از اسناد، با استناد به سند ملی آموزش، دانستن زبانهای خارجی را یکـــی از دو محور اصلی در هزاره ســـوم معرفـــی می‌کنند (آقـــاگل‌زاده و داوری، ۱۳۹۳). از این‌رو، این پژوهش قصد دارد تحلیل محتوای ســـند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشـــور و سند برنامه‌درسی ملی را براســـاس مؤلفه‌های مطلوب آموزش زبان انگلیسی مانند چیستی زبـــان، چرایی یادگیری زبان، عوامل مؤثـــر در یادگیری زبان، راهکارهای یادگیری زبان، چالشـــها و آســـیبهای یادگیری زبان، مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان و روشهای تدریس مورد نیاز برای یادگیری زبان مورد بررسی قرار دهد.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری این پژوهش اســـناد بالادستی جمهوری اســـلامی ایران است که با توجه به ماهیت موضوع پژوهش ســـه سند (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درســـی ملی) به‌عنوان نمونه، در نظر گرفته شـــده است. برای گردآوری داده‌ها نمون‌برگ (چک لیســـت) تحلیل محتوا مورد استفاده قرار گرفته و روایی آن را متخصصان این حوزه تأیید کرده‌اند. در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. واحد تحلیل صفحات (متون، پرسشها، تمرینها و تصاویر) بود. برای تحلیل محتوا مراحل گوناگون طی می‌شود. از میان این مراحل می‌توان سه‌مرحله را بیان کرد:

۱ . مرحله پیش از تحلیل (آماده‌سازی و سازماندهی)
۲. بررسی مواد (پیام)
۳. پردازش نتایج

کانون توجه این پژوهش بر مرحله ســـوم تحلیل محتوا یعنی پردازش داده‌های گردآوری شده از پیام است. یعنی پس از رمزگذاری پیام و مقوله‌بندی آن، اطلاعات به‌دست آمده تحلیل شدند. امروزه، فنون بســـیاری در این زمینه ارائه شـــده است که اســـاس آنها بر درصدگیری از فراوانی مقوله‌هاست. در این پژوهش تلاش شـــده از روشـــی جدید که برگرفته از نظریه سیستمهاست، برای پردازش نتایج اســـتفاده شود. این‌روش «آنتروپی شانون» است که پردازش داده‌ها را در بحث تحلیل محتوا با نگاهی جدیـــد و به صورت کمی و کیفـــی مطرح می‌کند. در تحلیل داده به روش آنتروپی پاســـخگو تحلیل معتبرتری نســـبت به سایر روشها به دلیل تعیین وزن شاخص نسبت به کل به‌دست می‌آورد. آنتروپی

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

در تئوری اطلاعات، شاخصی است برای اندازه‌گیری عدم اطمینان که به‌وسیله یک توزیع احتمال بیان می‌شود. براساس این روش که به مدل جبرانی مشهور است، محتوای طرح از نظر پاسخگو (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی) و هفت مؤلفه اصلی و ۴۵ مؤلفه فرعی آموزش زبان انگلیسی در سال ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار گرفته است. روایی مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی با استفاده از نظر متخصصان حیطه آموزش زبان انگلیسی و برنامه‌درسی سنجیده شده است. برای اطمینان از صحت و درستی نتایج تحلیلها، اسناد بالادستی را علاوه بر پژوهشگر، هشت نفر متخصص آموزش زبان انگلیسی نیز مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌اند. به‌منظور برداشت یکسان از فرم تحلیل محتوا، همکاران پژوهش دربارهٔ آموزش زبان انگلیسی، مؤلفه‌های آن و واحدهای تحلیل با یکدیگر هماهنگ شدند.

ابتدا پیام برحسب مقوله‌ها به تناسب هر پاسخگو در قالب فراوانی شمارش می‌شود. براساس داده‌های جدول فراوانی مراحل زیر به‌ترتیب انجام می‌شود:

مرحله اول: ماتریس فراوانیهای جدول فراوانی باید بهنجار شوند که برای این کار از رابطه ذیل استفاده می‌شود:

$$Pij = \frac{F_j}{\sum_{i=1}^{m} F_{ij}} (i = 1,2,3,...m; j=1,2,...n)$$

P = هنجارشده ماتریس فراوانی
F = مؤلفه فراوانی
i = شماره پاسخگو
n = تعداد مؤلفه
m = تعداد پاسخگو
j = شماره مؤلفه

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه می‌کنیم و در ستونهای مربوط قرار می‌دهیم. برای این منظور از رابطه ذیل استفاده می‌شود:

$$Ej = -k\sum_{i=1}^{m} \left[p_{ij} L_n p_{ij}\right] (j=1,2,...n) \qquad K = \frac{1}{L_n m}$$

p = هنجارشده ماتریس فراوانی
E_j = بار اطلاعاتی
m = تعداد پاسخگو
i = شماره پاسخگو
Ln = لگاریتم
j = شماره مؤلفه
n = تعداد مؤلفه

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی نشانگرها، ضریب اهمیت هر یک از نشانگرها محاسبه می‌شود. هر نشـــانگری که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشـــد از درجه اهمیت W_j بیشتری برخوردار است.

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^{n} E_j}$$

W_j = درجه اهمیت　　E_j = بار اطلاعاتی

n = تعداد مؤلفه　　j = شماره مؤلفه

یادآور می‌شود که در محاسبه E_j مقادیر P_{ij} که برابر صفر باشد به‌دلیل بروز خطا و جواب بی‌نهایت در محاسبات ریاضی با عدد بسیار کوچک ۰/۰۰۰۰۱ جایگزین شده است. W_j شاخصی است که ضریب اهمیت هر مقوله را در یک پیام، با توجـه به شـکل پاسخگوها، مشخص می‌کنـد. از طـرفی هـم با توجه به بردار W، مقوله‌های حاصل از پیام نیز رتبه‌بندی شده‌اند.

در این پژوهش سعی شده است مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در متن محتوای سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، ســـند نقشه جامع علمی کشـــور و سند برنامه‌درسی ملی بررسی شود. در این پژوهش هفت مؤلفه آموزش زبان انگلیســـی در نظر گرفته شده اســـت که طبق مطالعات پیشین هریک از این مؤلفه‌ها طی فرایند شاخص‌ســـازی شامل خرده‌مؤلفه‌هایی می‌شوند که در جدول شماره ۱ ارائه شده‌اند. برای تدوین مؤلفه‌ها و شـــاخصهای این پژوهش، از مطالعات پژوهشـــی لین[1](۲۰۰۲)، واکیتا (۲۰۱۳)، ایریمیا (۲۰۱۶)، فالوش[2](۲۰۱۷)، اوزون[3](۲۰۱۶)، غلامی و همکاران (۱۳۹۶)، رضایی و لطیفی (۱۳۹۴)، آقاگل‌زاده و داوری (۱۳۹۳) و ... استفاده شده است.

از آنجا که تاکنون پژوهشی مستقل، آموزش زبان انگلیسی را در متن سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی بررسی نکرده است، برای تهیه مؤلفه‌ها و شاخصهای پژوهش از پژوهشهای پیشین در زمینه مؤلفه‌ها و شاخصهای موردنظر، آرای متخصصان، کارشناسان زبان انگلیسی و کتاب استفاده شده است. پس از مشخص شدن شاخصهای اندازه‌گیری مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی، اطلاعات براساس مدل آنتروپی شانون گردآوری و تجزیه و تحلیل شدند و براساس همین مدل، میزان توجه به هر یک از مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در متن اسناد بالادستی بررسی شده است.

■ یافته‌های پژوهش

پس از بررسی هفت مؤلفه اصلی و ۴۵ مؤلفه فرعی آموزش زبان انگلیسی به روش آنتروپی شانون در اسناد بالادستی(سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی)، در مرحله اول فراوانی هر یک از مؤلفه‌ها در جدول شماره ۱ شمارش شدند.

1. Lin
2. Fălăuş
3. Uzun

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول ۱. توزیع فراوانی توجه به مؤلفه‌های مطلوب آموزش زبان انگلیسی در اسناد بالادستی

مؤلفه‌ها		اسناد			فراوانی	
شاخص	خرده‌شاخص	سندتحول بنیادین آموزش‌وپرورش	برنامه درسی ملی	سند نقشه جامع علمی کشور	مجموع هر خرده‌فراوانی	مجموع فراوانی شاخص
چیستی زبان	زبان بین‌المللی	۶	۰	۳۲	۳۸	۱۳۱
	ذاتی و فطری بودن	۱	۹	۳	۱۳	
	نمادها و نظام قراردادی	۰	۰	۰	۰	
	مجموعه نظام‌مند	۲	۰	۳	۵	
	منحصربه‌فرد بودن	۰	۰	۰	۰	
	جهان‌شمول	۲۲	۳	۵۰	۷۵	
چرایی یادگیری زبان	انتقال عقاید	۲	۲	۰	۴	۱۷۰
	برقراری ارتباط	۲۱	۵	۲۱	۴۷	
	رشد تفکر و آگاهی	۷	۱۲	۱۳	۳۲	
	فعلیت بخشیدن	۱۲	۳	۰	۱۵	
	بیان نیازها	۲۰	۴	۳۱	۵۵	
	تغییر فرهنگ	۰	۰	۰	۰	
	افزایش بیداری	۴	۰	۰	۴	
	تغییر نگرشها	۴	۷	۲	۱۳	
عوامل مؤثر در یادگیری زبان	ساختارها و پیشینه فرهنگی	۲۴	۸	۲۱	۵۳	۴۲۹
	مؤلفه‌های صوری زبان	۰	۰	۲	۲	
	فراگیر	۶۲	۲۵	۱۲	۹۹	
	معلم	۵۷	۲۴	۱۴	۹۵	
	محیط یادگیری	۲۳	۱۶	۱۰	۴۹	
	برنامه‌های‌درسی	۱۹	۱۱۱	۱	۱۳۱	

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول ۱. (ادامه)

مؤلفه‌ها		اسناد			فراوانی	
شاخص	خرده‌شاخص	سندتحول بنیادین آموزش‌وپرورش	برنامه درسی ملی	سند نقشه جامع علمی کشور	مجموع هر خرده‌فراوانی	مجموع فراوانی شاخص
راهکارهای یادگیری زبان	کاربرد فناوریهای نوین	۲۵	۱۰	۲۰۳	۲۳۸	۳۰۹
	تمرین و تکرار مداوم	۱	۰	۰	۱	
	استفاده از روشهای فعال	۷	۱۶	۱	۲۴	
	استفاده از روشهای گفتاری و شنیداری	۰	۱	۰	۱	
	تأکید بر جنبه‌های ارتباطی زبان	۰	۰	۰	۰	
	آموزش مدرسان	۲	۳	۰	۵	
	بررسی نیازهای زبان‌آموزان	۰	۱	۰	۱	
	تغییر هدف یادگیری	۰	۰	۳	۳	
	توجه به مهارتهای اساسی	۰	۱	۰	۱	
	ارزشیابی صحیح	۴	۱۹	۱۲	۳۵	
چالشها و آسیبهای یادگیری زبان	عدم تدریس کاربردی	۰	۰	۰	۰	۰
	تحریف هویت ملی	۰	۰	۰	۰	
	امپریالیسم	۰	۰	۰	۰	
	بازتولید فرهنگ بیگانه	۰	۰	۰	۰	
مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان	مهارتهای شنیدن	۰	۰	۰	۰	۴
	مهارتهای بیان کردن	۰	۲	۰	۲	
	مهارتهای خواندن	۱	۱	۰	۲	
	مهارتهای نوشتن	۰	۰	۰	۰	

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول ۱. (ادامه)

مؤلفه‌ها		اسناد			فراوانی	
شاخص	خرده‌شاخص	سندتحول بنیادین آموزش‌وپرورش	برنامه درسی ملی	سند نقشه جامع علمی کشور	مجموع هر خرده‌فراوانی	مجموع فراوانی شاخص
روشهای تدریس مورد نیاز برای یادگیری زبان	آموزش مستقیم	۰	۰	۰	۰	۱۶۸
	آموزش خواندن- محور	۱	۱	۰	۲	
	یادگیری مشارکتی	۲۹	۱۲	۲۹	۷۰	
	یادگیری فعالیت- محور	۳	۲	۰	۵	
	یادگیری پژوهش- محور	۹	۱	۷۶	۸۶	
	یادگیری موقعیتی	۱	۲	۰	۳	
	رویکردهای گفتمانی	۰	۰	۲	۲	
جمع کل		**۳۶۹**	**۳۰۱**	**۵۴۱**	**۱۲۱۱**	**۱۲۱۱**

جدول شـــماره ۱ نشان می‌دهد که از بررسی اسناد بالادستی (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، ســـند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی)، مؤلفه مربوط به عوامل مؤثر در یادگیری زبان انگلیســـی با ۴۲۹ مورد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده و کمترین مقدار مربوط به چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی، با صفر فراوانی است. از مجموع ۱۲۱۱ فراوانی مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در اسناد بالادستی(سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درســـی ملی)، در ۱۳۱ مورد به چیستی زبان، ۱۷۰ مورد به چرایی یادگیری زبان انگلیسی، ۴۲۹ مورد به عوامل مؤثر در یادگیری زبان انگلیســـی، ۳۰۹ مورد مربوط به راهکارهای یادگیری زبان، صفر مورد به چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی، ۴ مورد مربوط به مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان انگلیسی و ۱۶۸ مورد به روشهای تدریس مورد نیاز برای یادگیری زبان انگلیسی اشاره شده است. مجموع فراوانی مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش ۳۶۹، در سند برنامه‌درســـی ملی ۳۰۱ و در سند نقشه جامع علمی کشـــور ۵۴۱ است. بنابراین بیشترین میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیســـی در ســـند نقشه جامع علمی کشور و کمترین میزان توجه در سند برنامه‌درسی ملی است. با توجه به فراوانی مؤلفه‌ها در جدول شماره ۱ می‌توان نتیجه گرفت که مؤلفه‌های چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی و مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان انگلیسی مورد توجه قرار نگرفته‌اند.

در مرحله دوم در جدول شماره ۲ داده‌های جدول شماره ۱ به‌صورت داده‌های بهنجارشده نوشته شده‌اند.

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول ۲. داده‌های بهنجارشده جدول ۱ (Pi)

مؤلفه‌ها		اسناد		
شاخص	خرده‌شاخص	سندتحول بنیادین آموزش‌وپرورش	برنامه‌درسی ملی	سند نقشه جامع علمی کشور
چیستی زبان	زبان بین‌المللی	۰/۱۵۸	۰	۰/۸۴۲
	ذاتی و فطری بودن	۰/۰۷۷	۰/۶۹۲	۰/۲۳۱
	نمادها و نظام قراردادی	۰	۰	۰
	مجموعه نظام‌مند	۰/۴	۰	۰/۶
	منحصربه‌فرد بودن	۰	۰	۰
	جهان‌شمول	۰/۲۹۳	۰/۰۴	۰/۶۶۷
چرایی یادگیری زبان	انتقال عقاید	۰/۵	۰/۵	۰
	برقراری ارتباط	۰/۴۴۷	۰/۱۰۶	۰/۴۴۷
	رشد تفکر و آگاهی	۰/۲۱۹	۰/۳۷۵	۰/۴۰۶
	فعلیت بخشیدن	۰/۸	۰/۲	۰
	بیان نیازها	۰/۳۶۴	۰/۰۷۳	۰/۵۶۴
	تغییر فرهنگ	۰	۰	۰
	افزایش بیداری	۱	۰	۰
	تغییر نگرشها	۰/۳۰۸	۰/۵۳۸	۰/۱۵۴
عوامل مؤثر در یادگیری زبان	ساختارها و پیشینه فرهنگی	۰/۴۵۳	۰/۱۵۱	۰/۳۹۶
	مؤلفه‌های صوری زبان	۰	۰	۱
	فراگیر	۰/۶۲۶	۰/۲۵۳	۰/۱۲۱
	معلم	۰/۶	۰/۲۵۳	۰/۱۴۷
	محیط یادگیری	۰/۴۶۹	۰/۳۲۷	۰/۲۰۴
	برنامه‌های درسی	۰/۱۴۵	۰/۸۴۷	۰/۰۰۸

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول ۲. (ادامه)

مؤلفه‌ها		اسناد		
شاخص	خرده‌شاخص	سندتحول بنیادین آموزش‌وپرورش	برنامه‌درسی ملی	سند نقشه جامع علمی کشور
راهکارهای یادگیری زبان	کاربرد فناوریهای نوین	۰/۱۰۵	۰/۰۴۲	۰/۸۵۳
	تمرین و تکرار مداوم	۱	۰	۰
	استفاده از روشهای فعال	۰/۲۹۲	۰/۶۶۷	۰/۰۴۲
	استفاده از روشهای گفتاری و شنیداری	۰	۱	۰
	تأکید بر جنبه‌های ارتباطی زبان	۰	۰	۰
	آموزش مدرسان	۰/۴	۰/۶	۰
	بررسی نیازهای زبان آموزان	۰	۱	۰
	تغییر هدف یادگیری	۰	۰	۱
	توجه به مهارتهای اساسی	۰	۱	۰
	ارزشیابی صحیح	۰/۱۱۴	۰/۵۴۳	۰/۳۴۳
چالشها و آسیبهای یادگیری زبان	عدم تدریس کاربردی	۰	۰	۰
	تحریف هویت ملی	۰	۰	۰
	امپریالیسم	۰	۰	۰
	بازتولید فرهنگ بیگانه	۰	۰	۰
مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان	مهارتهای شنیدن	۰	۰	۰
	مهارتهای بیان کردن	۰	۱	۰
	مهارتهای خواندن	۰/۵	۰/۵	۰
	مهارتهای نوشتن	۰	۰	۰
روشهای تدریس مورد نیاز برای یادگیری زبان	آموزش مستقیم	۰	۰	۰
	آموزش خواندن- محور	۰/۵	۰/۵	۰
	یادگیری مشارکتی	۰/۴۱۴	۰/۱۷۱	۰/۴۱۴
	یادگیری فعالیت- محور	۰/۶	۰/۴	۰
	یادگیری پژوهش- محور	۰/۱۰۵	۰/۰۱۲	۰/۸۸۴
	یادگیری موقعیتی	۰/۳۳۳	۰/۶۶۷	۰
	رویکردهای گفتمانی	۰	۰	۱

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

در مرحله ســـوم با استفاده از بار اطلاعاتی نشـــانگرها، ضریب اهمیت هر یک از نشانگرها محاسبه می‌شود. هر نشانگری که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت Wj بیشتری برخوردار است.

جدول ۳. مقدار عدم اطمینان (Ej) و ضریب اهمیت (Wj) مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در اسناد بالادستی

مؤلفه‌ها			
شاخص	خرده‌شاخص	مقدار عدم اطمینان (Ej)	ضریب اهمیت(Wj)
چیستی زبان	زبان بین‌المللی	۰/۳۹۸	۰/۱۶۴
	ذاتی و فطری بودن	۰/۷۱۹	۰/۲۹۷
	نمادها و نظام قراردادی	۰	۰
	مجموعه نظام‌مند	۰/۶۱۲	۰/۲۵۳
	منحصربه‌فرد بودن	۰	۰
	جهان‌شمول	۰/۶۹۱	۰/۲۸۶
چرایی یادگیری زبان	انتقال عقاید	۰/۶۳۲	۰/۱۳۷
	برقراری ارتباط	۰/۸۷۲	۰/۱۸۸
	رشد تفکر و آگاهی	۰/۹۷۱	۰/۲۱۰
	فعلیت بخشیدن	۰/۴۵۵	۰/۹۸۳
	بیان نیازها	۰/۸۰۳	۰/۱۷۳
	تغییر فرهنگ	۰	۰
	افزایش بیداری	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۵۴۲
	تغییر نگرشها	۰/۸۹۶	۰/۱۹۴
عوامل مؤثر در یادگیری زبان	ساختارها و پیشینه فرهنگی	۰/۹۲۰	۰/۲۳۲
	مؤلفه‌های صوری زبان	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۶۳۴
	فراگیر	۰/۸۱۶	۰/۲۰۶
	معلم	۰/۸۵۳	۰/۲۱۵
	محیط یادگیری	۰/۹۵۱	۰/۲۴۰
	برنامه‌های درسی	۰/۴۱۹	۰/۱۰۶

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول ۳. (ادامه)

مؤلفه‌ها			
شاخص	خرده‌شاخص	مقدار عدم اطمینان (Ej)	ضریب اهمیت(Wj)
راهکارهای یادگیری زبان	کاربرد فناوریهای نوین	۰/۴۶۰	۰/۱۷۵
	تمرین و تکرار مداوم	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۹۵۵
	استفاده از روشهای فعال	۰/۶۹۳	۰/۲۶۴
	استفاده از روشهای گفتاری و شنیداری	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۹۵۵
	تأکید بر جنبه‌های ارتباطی زبان	۰	۰
	آموزش مدرسان	۰/۶۱۲	۰/۲۳۳
	بررسی نیازهای زبان آموزان	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۹۵۵
	تغییر هدف یادگیری	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۹۵۵
	توجه به مهارتهای اساسی	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۹۵۵
	ارزشیابی صحیح	۰/۸۶۲	۰/۳۲۸
چالشها و آسیبهای یادگیری زبان	عدم تدریس کاربردی	۰	۰
	تحریف هویت ملی	۰	۰
	امپریالیسم	۰	۰
	باز تولید فرهنگ بیگانه	۰	۰
مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان	مهارتهای شنیدن	۰	۰
	مهارتهای بیان کردن	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۳۹۷
	مهارتهای خواندن	۰/۶۳۲	۱
	مهارتهای نوشتن	۰	۰
روشهای تدریس مورد نیاز برای یادگیری زبان	آموزش مستقیم	۰	۰
	آموزش خواندن - محور	۰/۶۳۲	۰/۲۰۲
	یادگیری مشارکتی	۰/۹۳۹	۰/۳۰۰
	یادگیری فعالیت - محور	۰/۶۱۲	۰/۱۹۶
	یادگیری پژوهش - محور	۰/۳۶۳	۰/۱۱۶
	یادگیری موقعیتی	۰/۵۷۹	۰/۱۸۵
	رویکردهای گفتمانی	۰/۰۰۰۰۲۵۱	۰/۰۰۰۰۰۸۰۳

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

جدول شـــماره ۳ نشـــان می‌دهد که بیشـــترین ضریب اهمیت در میان مؤلفه‌هـــای آموزش زبان انگلیسی در اسناد بالادستی (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی) مربوط به مؤلفه چرایی یادگیری زبان انگلیسی، مجموعاً (۰/۱۳۷ + ۰/۱۸۸+۰/۲۱۰ + ۰/۹۸۳+ ۰/۱۷۳ + ۰ + ۰/۰۰۰۰۰۵۴۲ + ۰/۱۹۴) بـــا مقدار (۱/۸۸۵۰) و کمترین ضریب اهمیت مربوط به چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی برابر با صفر است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تحلیل محتوای متون و اســـناد بالادســـتی، از مجموع بررســـی کل سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، ســـند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی، ۱۲۱۱ فراوانی در هفت مؤلفه اصلی و ۴۵ مؤلفه فرعی بررســـی شـــده اســـت. یافته‌های حاصل از فراوانی مؤلفه‌ها نشان داده است که مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی از توزیع نرمال برخوردار نیستند. درحالی‌که به برخی از مؤلفه به نسبت ســـایر مؤلفه‌ها توجه بیشـــتری شده اســـت، در مقابل برخی از مؤلفه‌ها مورد توجه کمتر قرار گرفته‌اند. همچنین با توجه به فراوانی به‌دســـت آمده، در مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی، مؤلفه مربوط به عوامل مؤثر در یادگیری زبان انگلیســـی با ۴۲۹ مورد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است و کمترین مقدار مربوط به چالشها و آسیبهای یادگیری زبان انگلیسی، با صفر فراوانی است.

بـــه مؤلفه‌های مهارتهای مورد نیاز برای یادگیری زبان با چهار مورد فراوانی، چیســـتی زبان با ۱۳۱ فراوانی، روشـــهای تدریس مورد نیاز برای یادگیری زبان با ۱۶۸، توجه اندکی شده است. در سه سند به جنبه‌های ارتباطی زبان اصلاً توجهی نشده است، درحالی‌که یادگیری هر زبان خارجی مستلزم آموختن چهار مهارت گفتن، شنیدن، خواندن و نوشتن است. رویکرد غیر ارتباطی بر محتوای کلی کتابهای زبان انگلیسی دوره متوسطه حاکم است و محتوا، مفاهیم و مضامین واقعی و مهارتهای اصلی زبان را پوشش نداده اســـت. نارسایی موجود می‌تواند آموزش زبان انگلیسی را تحت‌الشعاع قرار داده و آثار و پیامدهای نامطلوبی را به هـمراه داشتـه باشـد. خیرآبادی و علوی‌مقدم (۱۳۹۸) به گـرامر- مـحور بـودن کتاب و عدم توجه به مهارتهای گفتـاری و شنیداری و عدم توجه به رویکردهای نوین آموزش زبان در محتوای کتابهای زبـان انگلیسی مقاطع مختلف اشاره کرده و بر تغییر جهت دادن به سوی رویکردهای ارتباطی تأکید کرده‌اند. در اسناد بالادستی به فناوریهای نوین توجه کمتری شده است. القحطانی[1] (۲۰۱۹) معتقد است که کاربرد فناوری نوین به پیشرفتی قابل‌توجه در روشهای آموزش زبان انگلیسی امروزی می‌انجامد و به اســـتفاده از فناوری پیشرفته در آموزش زبان انگلیسی تأکید کرده است که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد.

1. Alqahtani

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

با توجه به نتایج تحلیل متن اسناد (سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، سند برنامه‌درسی ملی، سند نقشه جامع علمی کشور) می‌توان چنین نتیجه گرفت که متأسفانه به میزان خیلی کم به آموزش زبان انگلیسی در این اسناد پرداخته شده است. درحالی‌که انتظار می‌رفت حداقل به مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی در حد موردقبول در اسناد بالادستی پرداخته شود و افراد هر چه بیشتر در اسناد بالادستی با آموزش زبان انگلیسی و شیوه‌های آموزشی و یادگیری و حل مشکلات آموزشی این درس آشنا شوند. چناری و همکاران (۱۳۹۷) بیان می‌کنند که اسناد بالادستی به‌عنوان نقشهٔ راه و قطب‌نمای حرکت نهادهای فرهنگی و آموزشی کشور محسوب می‌شوند. اگرچه سیاست زبان در تعلیم و تربیت یکی از سازوکارهای اساسی پیاده‌سازی سیاستهای آموزش زبان است، اما تاکنون شرایط علمی، سیاسی و فرهنگی کشور توجه زیادی به سیاست زبان نداشته‌اند و حتی هیچ سند رسمی اعم از ملی یا آموزشی در این ارتباط وجود ندارد.

ازاین‌رو، با توجه به ضعف اسناد بالادستی در نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران به آموزش زبان انگلیسی توجه کمتری شده است که با نتایج پژوهش کیانی و همکاران (۱۳۹۰) که بیان می‌کنند در برنامه‌درسی ملی آموزش زبانهای خارجی عدم توجه به امر نیازسنجی، سهیم نبودن ذی‌نفعان در تدوین سند و در نهایت نبود برنامه آموزش زبان در دوره ابتدایی مورد تأکید است، همسوست. بخش زبانهای خارجی برنامه‌درسی ملی (نگاشت سوم) نمی‌تواند زمینه را برای دستیابی به اهداف مطرح‌شده در اسناد بالادستی فراهم کند. احمدی‌پور (۱۳۸۷) ضمن بررسی اسناد موجود بر این باور است که با وجود اهمیت این موضوع، برنامه و سیاست مشخص و مدونی در خصوص چگونگی به‌کارگیری این زبان که در عین بهره‌گیری از مزایای آن در پی کاهش یا رفع تأثیرات فرهنگی و هویتی آن باشد، وجود ندارد. رحیمی و نبی‌لو (۱۳۸۷) نیز با تحلیل کیفی سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و سیاستهای کلی برنامه چهارم و پنجم توسعه و تطبیق آنها با مقوله آموزش زبان انگلیسی ضمن ناقص خواندن سیاستها بر بازنگری اساسی، اصلاح متون، برنامه‌ها و روشهای آموزش زبان انگلیسی در سطح ملی تأکید کرده‌اند که با نتایج پژوهش همخوانی دارد.

سمیعی (۱۳۹۱) و دهمرده (۲۰۰۹) به فقدان سیاستگذاری کلان در زمینهٔ آموزش زبانهای خارجی اشاره کردند و معتقدند که عدم وجود سیاست‌گذاریهای کلان و ملی، در عرصه آموزش زبانهای خارجی، موجب تشتت و سوگیری در سیاست‌گذاریها و اعمال سلیقهٔ فردی در مسیر تصمیم‌گیریها شده است. با نگاهی به محتوای بخش زبانهای خارجی برنامه‌درسی ملی می‌توان دریافت که اصلاحاتی که بتواند اهداف چشم‌انداز را محقق کند، در آن بسیار کمرنگ است. در برنامه‌درسی ملی سخن از زبانهای خارجی گوناگون (انگلیسی، فرانسوی، عربی، آلمانی و سایر زبانها) آمده است که نشان از عدم نیازسنجی براساس اهداف کلان کشور که در چشم‌انداز بیان شده است و عدم آگاهی از نیاز فراگیران و نقش زبان انگلیسی به‌عنوان زبان غالب بین‌المللی در دهکده نوین جهانی است. همچنین، هدف از تدریس زبانهای خارجی، همانطور که در تحلیل محتوای برنامه‌درسی ملی ذکر شده، به‌صورت ناهماهنگ آمده است (کیانی و همکاران، ۱۳۹۰).

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

در مجمـــوع، یافته‌های تحلیل نشـــان می‌دهند که میـــزان توجه به هریـــک از مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیســـی متفاوت اســـت، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در محتوای متون سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، ســـند نقشه جامع علمی کشور و سند برنامه‌درسی ملی به برخی از مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی کمتر توجه شده یا اصلاً توجهی نشده است، درحالی‌که با در نظر داشتن اهمیت یادگیری زبان انگلیســـی به‌عنوان زبان خارجی در کشورمان، توجه بیشـــتر به فرایند آموزش و چگونگی آموزش مؤثرتر آن از اهمیتی بســـزا برخوردار است. در حال حاضر بســـیاری از کارشناسان بر این عقیده‌اند که برنامه‌های درسی و نظام آموزش‌وپرورش باید به‌گونه‌ای مورد بازبینی قرار گیرند که بتوانند زبان‌آموزان را برای یک جامعه جهانی آماده سازند. بی‌توجهی در این زمینه سبب جذب یا انفعال کامل زبان‌آموزان در مقابل هجوم بیگانه خواهد شد. اسپالسکی[1](۲۰۰۴) صریحاً اذعان می‌دارد که زبان انگلیسی در دنیای کنونی عاملی شده است که باید در سیاستهای زبانی هر جامعه بدان توجه خاص شود.

زبان انگلیســـی به آرامی در حال یافتن جایگاهی در بدنه جامعه ایران است و دیگر در قالب یک عنوان درســـی مجزا نمی‌گنجد. کلید برخورداری روزافزون از شبکه‌های اطلاعاتی و تسهیل ارتباطات در دهکده جهانی، آموزش مؤثر و یادگیری زبان انگلیســـی است. یکی از عوامل اجتماعی جهانی‌شدن، آشنایی با زبان انگلیسی به منزلهٔ یک زبان بین‌المللی است. آموزش زبانهای خارجی زمینهٔ مناسب را برای درک و دریافت و انتقال میراث فرهنگی و دســـتاوردهای دانش بشری در قالبهای متنوع زبانی به صورت شفاهی، دیداری و نوشـــتاری، برای مقاصد و مخاطبان گوناگون در مبادلات میان - فرهنگی فراهم می‌کند. یادگیری زبان انگلیسی پنجره‌ای رو به جهان، دری برای بهره‌گیری از فرصتها و وسیله‌ای برای کسب عقاید و نظریات جدید است. بنابراین، آموزش مؤلفه‌های زبان انگلیسی در مدارس کشورمان در یادگیری زبان انگلیسی تأثیری بسزا می‌گذارد، ازاین‌رو متون بالادستی باید به‌گونه‌ای مرتبط، سودمند و مؤثر در آموزش زبان انگلیسی، طراحی، اجرا و ارزشیابی شوند به‌طوری‌که شاهد ارتقا و اصلاح آموزش زبان انگلیسی در کشورمان باشیم.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر پیشنهادهای زیر را می‌توان ارائه کرد:

- تهیه و تدوین راهنمای برنامه‌درسی کارآمد و اجرایی برای زبان انگلیسی بر مبنای نیاز جامعه امروزی با بهره‌مندی از تجربیات کشورهای دیگر.
- سیاستگذاران آمـوزشی و بـرنامه‌ریزان درسـی به مؤلفه‌های آموزش زبان انگلیسی که با توجه به نتایج پژوهش به آنها کمتر توجه شـــده اســـت، در ویراستهای آتی اسناد بالادستی عنایت بیشتری داشته باشند.
- با توجه به اینکه در این پژوهش مؤلفه‌های آموزش زبـان انگلیسی معرفی شـده‌اند، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزان درسی برای طراحی کتابهای درسی زبان انگلیسی از این مؤلفه‌ها بهره بگیرند.

1. Spolsky

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]
[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

منابع

REFERENCES

آقاگل‌زاده، فردوس و داوری، حسین. (۱۳۹۳). جهانی شدن و گسترش زبان انگلیسی؛ ضرورتها و الزامات بهره‌گیری از رویکرد انتقادی در مواجهه با زبان انگلیسی در ایران. *فصلنامه راهبرد فرهنگ، ۷* (۲۵)، ۱۷۹-۲۰۳.

احمدی‌پور، طاهره. (۱۳۸۷). لزوم اتخاذ سیاست زبانی مناسب در برابر گسترش زبان انگلیسی. *فصلنامه مطالعات ملی، ۹* (۳)، ۱۱۹-۱۳۴.

احمدی‌صفا، محمد؛ دنیایی، شادی؛ سهرابی، شیلان؛ فراهانی، مجتبی؛ خاسمی، دایان و ساعدپناه، الهه. (۱۳۹۷). ارزیابی کتاب آموزش زبان انگلیسی پایه اول دوره متوسطه اول: «پراسپکت یک». *پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ۱۸* (۸)، ۱-۲۴.

ادیبی‌سده، شبنم. (۱۳۹۷). برنامه‌درسی آموزش زبان انگلیسی با نگاهی اجمالی به برنامه درس ملی. *کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان، ادبیات و فرهنگ*، تفلیس، گرجستان، دبیرخانه دائمی کنفرانس.

بکان، سمیرا؛ علیپور، وحیده و مرادی، رحیم. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی و واکاوی کیفی یادگیری زبان انگلیسی در برنامه‌درسی آموزش متوسطه براساس مدل وین شتین و فانتی نی. *فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۱۲* (۴۲)، ۱۲۷-۱۵۱.

پاکزادیان، سارا سادات. (۱۳۹۶). *انگیزه یادگیری زبان دانشجویان رشته‌های غیر زبان انگلیسی ایرانی: تدوین یک الگو*. رساله دکتری، دانشگاه الزاهرا (س).

پیری، موسی؛ صاحب‌یار، حافظ و سعداللهی، آرش. (۱۳۹۷). تأثیر کلاس معکوس بر خودراهبری در یادگیری درس زبان انگلیسی. *نشریه فناوری آموزش، ۱۲* (۲)، ۱۴۱-۱۴۸.

پیش‌قدم، رضا و رستمی‌سرابی، زهرا. (۱۳۹۴). نقد و بررسی کتاب «انگلیسی پایه هفتم» از دیدگاه مدل تحولی - تفاوت‌های فردی مبتنی بر ارتباط. *پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ۱۵* (۳)، ۲۵-۴۲.

پیش‌قدم، رضا و طباطبائیان، مریم سادات. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت موجود و آسیب‌شناسی آموزش زبان انگلیسی در مهدکودک‌ها. *مجله پژوهش زبان‌های خارجی*، (۵۵)، ۵۵-۶۹.

چناری، محسن؛ عارفی، محبوبه و فتحی‌واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۷). جایگاه آموزش زبان خارجی در اسناد بالادستی. *ششمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مطالعات زبان*، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، دبیرخانه دائمی کنفرانس و با حمایت انجمنها و گروههای آموزشی دانشگاههای کشور.

حسینی، منیرالسادات. (۱۳۹۵). امپریالیسم زبانی یا زبان امپریالیسم: ضرورت مواجهه با هژمونی زبان انگلیسی در کشورهای اسلامی. *فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، ۶* (۳)، ۴۳-۷۵.

حسینی‌خواه، علی؛ مهرمحمدی، محمود؛ فردانش، هاشم و اکبری، رامین. (۱۳۹۲). مطالعه تطبیقی برنامه‌درسی آموزش زبان انگلیسی در ایران و سوئد با تأکید بر دوره متوسطه. *فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی، ۸* (۳۱)، ۷-۴۶.

خیرآبادی، رضا و علوی‌مقدم، سیدبهنام. (۱۳۹۸). فرصتها و چالش‌های فراروی آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزش رسمی ایران. *پژوهشهای زبانشناختی در زبان‌های خارجی، ۹* (۱)، ۵۳-۷۰.

داوری، حسین؛ خیرآبادی، رضا و علوی‌مقدم، سیدبهنام. (۱۳۹۷). بازنمایی هویت ملی در کتابهای نو انتشاریافته زبان انگلیسی در نظام آموزش رسمی کشور. *فصلنامه مطالعات ملی، ۱۹* (۳)، ۸۵-۹۸.

دبیرخانه شورای عالی آموزش‌وپرورش. (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، (سند مشهد مقدس)*. تهران: وزارت

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

آموزش‌وپرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.

_____ . (۱۳۹۱). *برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران*، مصوبه اسفند ۱۳۹۱. تهران: شورای عالی آموزش‌وپرورش با همکاری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۸۹). *سند نقشه جامع علمی کشور*. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.

رحیمی، مهرک و نبی‌لو، زهرا. (۱۳۸۷). جهانی شدن و ضرورت اصلاح دوره‌های آموزش زبان انگلیسی در ایران؛ چالش‌ها، فرصتها. *فناوری و آموزش*، ۳ (۲)، ۱۱۵-۱۲۴.

رضایی، سعید و لطیفی، اشکان. (۱۳۹۴). بررسی و نقد مؤلفه‌های فرهنگی و هویتی کتاب درسی زبان انگلیسی پایه اول متوسطه (هفتم). *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، ۱۵ (۳)، ۴۳-۵۸.

سلیمی، اسمعیل‌علی. (۱۳۹۵). انواع روش‌های سنجش معلمان زبان انگلیسی مقطع متوسطه در تهران و عوامل مؤثر بر آن. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۶ (۲۳)، ۱۴۱ -۱۶۴.

سمیعی، محمود. (۱۳۹۱). *ارزشیابی پایانی از برنامه درسی زبان انگلیسی دورهٔ متوسطه تحصیلی*. تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.

شفیعی، سمانه؛ مظفری‌پور، روح‌اله و نوشی، موسی. (۱۳۹۶). پدیدارشناسی دیدگاه دانش‌آموزان دوره متوسطه با هوش‌های چندگانه، نسبت به زبان انگلیسی و یادگیری آن. *فصلنامه تازه‌های علوم شناختی*، ۱۹ (۳)، ۸۳-۹۵.

شهامت، فاطمه و شهامت، نادر. (۱۳۹۵). مقایسه استفاده از فناوری آموزشی در روش‌های تدریس آموزش انگلیسی در دانشگاههای دولتی و آزاد شیراز. *دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۷ (۴)، ۲۶۷-۲۸۶.

صفرنواده، خدیجه. (۱۳۸۳). *بررسی تطبیقی برنامه‌درسی زبان انگلیسی در آموزش رسمی سه کشور ژاپن، پاکستان و ایران با نگاهی بر تأثیر فرهنگ غرب بر آموزش زبان در سه کشور مذکور*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه بنیادهای آموزش‌وپرورش. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه تربیت معلم تهران.

_____ . (۱۳۹۰). *ارائه الگوی برنامه‌درسی زبان انگلیسی دوره متوسطه براساس اصول و ویژگیهای رویکرد آموزش ارتباطی زبان*. رساله دکتری. گروه مطالعات برنامه‌درسی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه تربیت معلم تهران.

علوی‌مقدم، سیدبهنام و خیرآبادی، رضا. (۱۳۹۱). بررسی انتقادی برنامه‌درسی ملی در حوزه آموزش زبان‌های خارجی. *فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی ایران*، ۷ (۲۵)، ۲۷-۴۴.

_____ . (۱۳۹۳). بررسی میزان تحقق هدفگذاری‌های انجام شده در برنامه‌درسی ملی با محتوای کتاب زبان انگلیسی جدید پایه اول دوره متوسطه اول. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۱۳ (۳)، ۲۳-۳۶.

غلامی، فاطمه؛ عارفی، محبوبه؛ فتحی‌واجارگاه، کوروش و ابوالقاسمی، محمود. (۱۳۹۶). چالش‌های آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزشی ایران از دیدگاه مدیران آموزشی و دبیران زبان انگلیسی. *دو ماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۸ (۲)، ۱۶۱-۱۹۴.

کیانی، غلامرضا؛ نویدی‌نیا، حسین و مومنیان، محمد. (۱۳۹۰). نقد و بررسی طرح ملی: نگاهی دوباره به رویکرد برنامه‌درسی ملی نسبت به آموزش زبان‌های خارجی. *فصلنامه پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی*، ۲ (۶)، ۱۸۵-۲۰۹.

کیوان‌پناه، شیوا؛ علوی، سیدمحمد و طبایی‌فرد، سیدجواد. (۱۳۹۳). ارزیابی برنامه جدید آموزش زبان انگلیسی پایه‌های اول و دوم دبیرستان. *پژوهش‌های زبانشناختی در زبان‌های خارجی*، ۴ (۱)، ۸۳ -۱۰۶.

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]

Ahmadi, M. R. (2018). The use of technology in English language learning: A literature review. *International Journal of Research in English Education, 3*(2), 115-125.

Alqahtani, M. A. (2019). The use of technology in English language teaching. *Frontiers in Education Technology, 2*(3),168.

Dahmardeh, M. (2009). Communicative textbooks: English language textbooks in Iranian secondary school. *Linguistic Online, 40*(4), 09.

Dudeney, G., & Hockly, N. (2009). *Learning English as a foreign language for dummies*. John Wiley and Sons.

Fălăuş, A. (2017). The current challenges of teaching ESP. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 200*(1), 012059.

Hakuta, K., Bialystok, E., & Wiley, E. (2003).Critical evidence: A test of the critical-period hypothesis for second-language acquisition. *Psychological Science, 14*(1), 31-38.

Hinkel, E. (2012). Language learning and language culture in a changing world. *Applied Research in English,1*(2), 45-56.

Ibrahim, M. K., & Ibrahim, Y. A. (2017). Communicative English language teaching in Egypt: Classroom practice and challenges. *Issues in Educational Research, 27*(2), 285-313.

Irimiea, S. (2016). English as a foreign language: What challenges do teachers of English face? *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Geographia, 61*(1), 145-158.

Lin, L. (2002). English education in present-day China. *Asian/Pacific Book Development, 33*(2), 8-9.

Pathan, M. M., & Marayi, Z. E. (2016). Teaching English as a foreign language in Libyan schools: Issues and challenges. *International Journal of English and Education, 5*(2), 19-39.

Shulgina, T., & Sagaran, G. (2017). A survey of English language teaching in higher institutions of learning in Kuala Lumpur Malaysia. *Teaching English as a Foreign Language, 2*(5), 31-65.

Spolsky, B. (2004). *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Uzun, L. (2016). Evaluation of the latest English language teacher training programme in Turkey: Teacher trainees' perspective. *Cogent Education, 3*(1), Article 1147115.

Wakita, H. (2013). Elementary school English education in Japan: Changing policies, issues and challenges. *Journal of International Cultural Studies, 17,* 3-10.

[Downloaded from qjoe.ir on 2025-10-27]

[DOR: 20.1001.1.10174133.1401.38.2.2.2]